

2008 MALİ KRİZ DÖNEMİNDE BANKALARDA FİRMA KREDİLENDİRME SÜRECİ

THE EFFECTS OF 2008 FINANCIAL CRISIS TO FIRM CREDIT PROCESS OF BANKING

Yrd. Doç. Dr. Mehmet CİVAN¹

Öğr. Gör. Burcu BUYURAN²

ÖZET

Bankacılık günümüzde pek çok açıdan önemi yeni kavranan bir sektör olup işletmenin finansmanında yıllar itibariyle önemli bir yer edinmiştir. İşletmelerin sermaye dostu yatırımların altın anahtarı olan bankacılık sisteminde yaşanan her kriz bir yenilenme süreci olarak görülmüştür. Krizlerden alınan derslerle bugün bankalar 2008 krizinde bile karlılığını sürdüren bir yapı haline gelmiştir. Firmaların derinden etkilendiği, üretim ve talep daralmasını hissettiği, tüm dünyada etkisini gösteren 2008 mali krizinde firmaların bankalarla olan ilişkileri oldukça önemli bir duruma gelmiştir.

Bu kapsamda çalışmamızın temel amacı işletmenin finansman yapısının günümüzde önemli bir yüzdesini oluşturan bankalarda firmaları kredileendirme sürecinin özellikle son yaşanan mali krizde nasıl etkilendiğini ortaya koymak ve bankaların 2008 mali krizine bakış açılarının belirlenmesini sağlamaktır. Bu araştırma kapsamında ise Gaziantep şehrinde faaliyetlerini sürdüren her bir bankadan seçilen örnek şube ile toplam 20 bankanın şubelerine anket yapılmış olup anket sonuçları SPSS 16 programında değerlendirilmiş ve sonuçlar anlamlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Kriz, Risk, Kredi, Kredileendirme süreci

ABSTRACT

Banking, has an important role in business finance over the years.. Banks, known as business capital friends and gold key of investments, are seen every crisis as a process of renewal and today has become a structure that continues to profitability even if the 2008 crisis. 2008 financial crisis makes the contraction in demand and production in companies. With crises relationships between the firms and banks has become very important.

In this context, the basic aim of our study is to show how the recent financial crises affects to credit process in banks such as a significant percentage of financial resources for enterprises, and identify the view of the banks to 2008 fiscal crisis. Within the scope of this research made survey to 20 banks that selected sample branches of banks, operates in Gaziantep and the results of survey evaluated by SPSS 16 program

Keywords: Banking, Crisis, Risk, Credit, Credit process

¹ Gaziantep Üniversitesi İ.İ.B.F İşletme Bölümü, civan@gantep.edu.tr

² Gaziantep Üniversitesi Naci Topçuoğlu Meslek Yüksek Okulu, bbuyuran@gantep.edu.tr

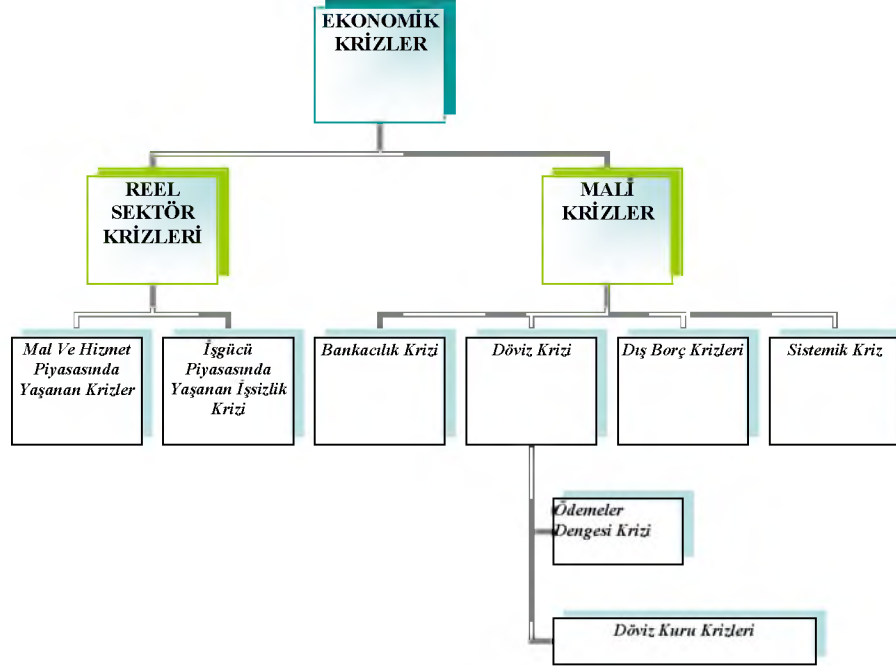
1.KRİZ KAVRAMI VE TÜRLERİ

Kriz kavramı önceden öngörülemez fakat zaman zaman tehlikelerinin sezildiği sebebinin birçok nedene dayandırılabilmesi bir olgudur. Kriz doğal afetler, yönetsel sorunlar, yolsuzluk kayıt dışı ekonomi devlet politikalarında yaşanan değişimler, kur rejimi ve daha birçok nedenle oluşabilmektedir (Balaban ve Okutan, 2009: 16). Kriz ortamının en temel göstergeleri; dış ticaret açıklarının artması, bankaların açık pozisyonlarını kapama telaşına kapılmaları, sıcak paranın kaçma eğilimine girmesi, faiz oranlarında artış ve bu gelişmelerin sonucu görülen devalüasyon beklentisidir. Süreç sonunda ise karşımıza çıkan ekonomik hasarlar ise yüksek faiz oranları, döviz kurlarında görülen artış, toplam talepte görülen daralma, piyasa da likidite sıkışıklığı ve en önemlisi ise geleceğe ilişkin belirsizlik olmaktadır (Can ve diğerleri, 2009: 365-367).

Kriz kavramı günümüzde birçok unsuru beraberinde barındıran olumsuz bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramların en başında durgunluk, depresyon, bunalım, buhran, işsizlik, iflas, kurtarma, önlem gibi ifadeler karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte hem piyasaların likidite gücünü sağlayan bankalar hem de firmalar etkilenmektedir (Akçaoğlu, 2009a:1).

Ekonomik kriz, önceden görülemeyen sezilemeyen gelişmelerin makro anlamda devletin mikro anlamda ise firmaların ciddi zararlarla çıktığı bir süreç olarak tanımlanabilir (Altıntaş, 2009: 40). Ekonomik kriz kendi içerisinde reel sektör ve finansal sektör olmak üzere iki kısma ayrılır. Bu ayrımı aşağıdaki tabloda özetleyebiliriz:

Şekil1:Ekonomik Kriz ve Türleri

Kaynak: Balaban ve Okutan 2009: 17

Bankacılık krizleri, adına sistemik kriz dediğimiz, kuvvetli bir mekanizma ile yayılmaktadır. Bu krizlerin en temel nedenleri ise makroekonomik şoklar riskli faaliyetler, yoğun rekabet, kötü yönetim olmaktadır (Duman, 2002: 138-140). Bu şekilde bir kriz yaşandıktan sonra ülkeler, bankacılık sisteminin eksiklikleri ile yüzleşmek durumunda kalmaktadırlar (Coşkun ve Balatan, 2009: 21). Bu noktada bankacılık sistemlerindeki eksiklikler belirlenmekte, yeniden yapılandırma çalışması ile birlikte bankacılık sistemlerini daha güçlü hale getirilmeye çalışılmaktadır.

2. 2008 MALİ KRİZİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Dünyada ve ülkemizde yaşanan son küresel krizin temel nedenleri likidite bolluğu ve özensiz krediler, menkul kıymetleştirme, saydamlık eksikliği, kredi derecelendirme sürecindeki sorunlar, düzenleyici denetleyici kuruluşlar olmuştur. (Can ve diğerleri, 2009: 25). Kriz nedeni ile birçok kuruluş ve finansman şirketleri iflasın eşiğine gelmiş çoğu banka iflas etmiştir. Aşağıdaki tablo bu firmaları kronolojik sıraya göre özetlemektedir:

7 Şubat- İngiltere	Northern Rock ulusallaştırıldı.	88 milyar sterlin
14 Mart-ABD	Bear Stearns FED sübvansiyonundan sonra ticari bir banka tarafından alındı.	29 milyar dolar
7 Eylül- ABD	Freddie Mac ve Fannie Mae ulusallaştırıldı.	200 milyar dolar
15 Eylül- ABD	Lehman Brothers iflas etmiştir.	
17 Eylül -ABD	AIG ulusallaştırıldı.	87 milyar dolar
18 Eylül- İngiltere	Lloyd TSB HBOS'u satın aldı.	12 milyar pound
29 Eylül-Benelüks	Fortis kurtarıldı.	16 milyar dolar
29 Eylül-ABD	Citibank Washoiva'ı aldı.	12 milyar dolar
29 Eylül-Almanya	Hypo Gayrimenkul kurtarıldı.	71 milyar dolar
29 Eylül- İzlanda	Glitnir kurtarıldı.	850 milyon dolar
29 Eylül- İngiltere	Bradford&Bingley kurtarıldı.	32,5 milyar dolar
30 Eylül- Belçika	Dexia kurtarıldı.	9,2 milyar dolar
30 Eylül- İrlanda	İrlanda bankaları kurtarıldı.	572 milyar dolar
7 Ekim- İzlanda	Lansbanki ulusallaştırıldı.	
9 Ekim- İzlanda	Kaupthing ulusallaştırıldı.	864 milyon dolar
12 Ekim- İngiltere	HBOS, Royal Bank of Scotland, Llyods TSB ve Barclays kurtarıldı.	60,5 milyar dolar
16 Ekim- İsviçre	UBS kurtarıldı.	59,2 milyar dolar
19 Ekim- Hollanda	ING sermaye yardımı aldı.	10 milyar euro
20 Ekim- Fransa	Fransa hükümeti 6 büyük bankaya kredi açmıştır.	10,5 milyar euro
27 Ekim- Belçika	KGB	3,5 milyar euro
4 Kasım- Avusturya	Kommunikredit ulusallaştırılmıştır. Constantine Privatbank ulusallaştırıldı ve 5 Avusturya bankasına 1 euro karşılığı satıldı.	
11 Kasım- Kazakistan	Hükümet 4 büyük bankaya sermaye enjekte etmiştir.	3,7 milyar dolar
24 Kasım- ABD	Citigroup sermaye desteği almıştır.	40 milyar dolar
22 Aralık- İrlanda	Anglo Irish Bankası ulusallaştırılmıştır. 3 büyük bankasına fon aktarılmıştır.	7,68 milyar dolar

Kaynak: <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi68/pelin.pdf>

Küresel mali krizin diğer tüm sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektörüne de etkileri tartışılmazdır. Türkiye'de 2008'de 2007'ye göre %26 büyüyen bankaların aktif büyüklüğü 648,929 milyon TL iken 2009'da bu rakam 744,432 milyon TL olmuş ve artış %14.72 ile sınırlı kalmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) 2010 verilerine göre Ekim 2008-Ekim 2009 arasındaki bir yıllık dönemdeki toplam aktiflerdeki artış ise % 11.2 düzeyindedir. 2007 sonunda 185,6 milyar lira olan toplam krediler, 2008 sonunda 372,812 milyon TL liraya ulaşarak yaklaşık % 30 oranında artmıştır, 2009 yılında ise bu rakam 396,935 olup bu artış % 6.4'te kalmıştır.

Kriz döneminin en belirgin göstergesi olan sorunlu krediler BDDK 2010 verilerine göre Ekim 2008-Ekim 2009 döneminde, % 53,7 oranında artarak 12,3 milyar liradan 21,6 milyar liraya yükselmiştir. Ekim 2008'de sorunlu kredilerin toplam krediler içindeki payı % 3,2 iken, bu oran Ekim 2009 itibarıyla % 5,4'e yükselmiştir. 2009 yılsonu bu oran 5,16 olurken 2010 Mayıs itibarıyla bu oran 4,57'ye gerilemiştir. Bu durum ise sorunlu kredilerin anlaşma yolu ile bankalar ile firmalar arası çözümlenmeye başladığını göstermektedir.

Ampirik çalışmalar, konut kredisi kaynaklı krizlerin hisse senedi piyasasındaki krizlerden ya da kredi daralmalarından kaynaklanan diğer tür krizlerden daha uzun sürdüğünü göstermektedir (Köse, 2009: 50). Bu sebeple küresel krizin bir süre daha tahribatlarını azaltarak süreceği öngörülmektedir.

Yaşanan sıkıntılara rağmen 2001 krizi sonrasında, Türk Bankacılık Sektörü yeniden yapılanma süreci yaşamıştır. Bu dönemde yaşanan kamu bankalarının yeniden yapılandırılma süreci, düzenleyici ve denetleyici yapıların sağlanması, sektörde sermayenin

kuvvetlendirilmesi, sektörde sorunlu bankaların sistemden ayıklanması gibi yapısal değişiklikler, sektörü krizlere karşı güçlendirmiş ve bu nedenle 2008 krizini sağlam bir şekilde atlattırlardır (Yüce, 2009: 33).

3. BANKACILIK VE KREDİ KAVRAMI

Bankalar mevduat toplayan, kredi veren, aracılık işlemleri yapan, sanayi kuruluşlarına destek veren, şahısların menkul kıymetlerini muhafaza eden, yönlendiren, iştiraklerde bulunan, borsa faaliyetlerine katılan, kalkınmayı destekleyen sistemler olarak tanımlanabilmektedir (Şendurur, 2008: 5). Bankaların temel olarak 6 fonksiyonu bulunmakta olup bunlar; aracılık etme, kaynaklara akıcılık sağlama, fon sağlama, fon kullanma, kaydi para yaratma ve hizmet işlemleridir. (Sevilengül, 1999: 1).

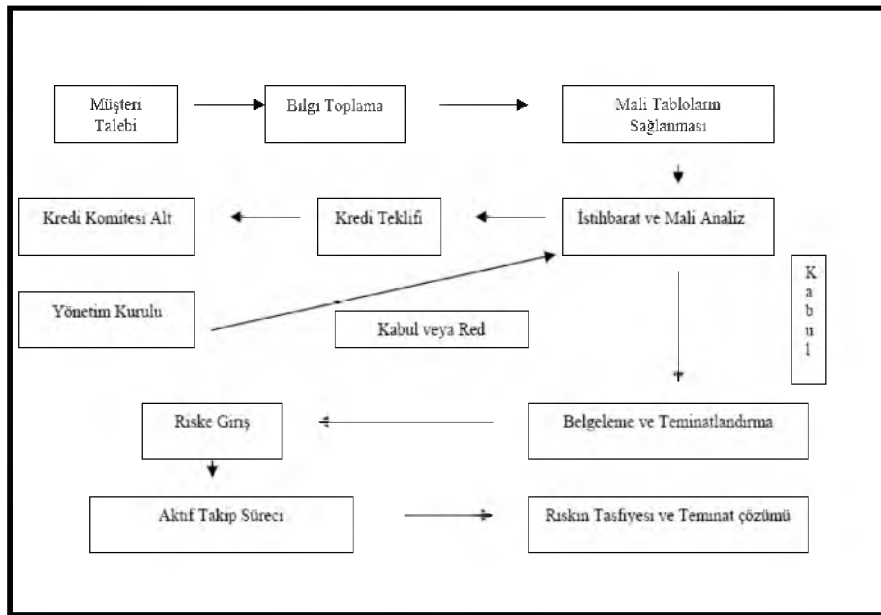
Kredilerin 5 temel unsuru vardır. Bunlar zaman, güven, risk verim ve dağılım unsurlarıdır. Bu unsurları kısaca özetlersek;

- **Zaman Unsuru:** Kredi işleminden söz edilebilmesi için kredinin önceden belirlenen bir tarihte geri ödenmesi gerekmektedir.
- **Güven Unsuru:** Kredi verilecek kişi yada işletmenin banka nezdinde güvenilir bir kimliğinin olması beklenir. Güven unsurunu olgunlaştıran ise güncelliğini koruyan güvenilir bir istihbarat çalışmasıdır (Aydın, 2006: 130).
- **Risk Unsuru:** Bankalar kullandıkları kredilerde belirli bir riski üstlenirler. Bu risk taahhüt edilen hükümlerin yerine getirilmemesi olasılığıdır (Gurbanov, 2010: 39).
- **Verim Unsuru:** Açılan kredilerin güven unsuruna dikkat edilerek en verimli bir biçimde en çok geliri sağlamak suretiyle faiz ve yanı sıra faiz dışı gelirleri de kapsayacak şekilde oluşturulmasıdır.
- **Dağılım Unsuru:** Bankalarda açılan kredilerin sektörel bazda dağılımının etkin ve verimli bir şekilde yapılmasıdır (Aydın, 2006: 130).

4. BANKALARDA KREDİLENDİRME SÜRECİ

Kredi kullanımı tüm ekonomik faaliyetlerin vazgeçilmez bir unsurudur. Günümüzde banka kredilerinin bir kısmının donuk hale gelmesi bir kısmının ise tahsilinde yaşanan zorluklar kredileme sürecinin bankacılık açısından önemini somut olarak ortaya koymaktadır (Nalbantoğlu, 2001: 139).

Genel anlamda kredileme süreci aşağıdaki şekilde özetlenmektedir:

Şekil.2: Firmalarda Kredileme Süreci (Şakar:2002:63)

Kredilendirme süreci aşamaları aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır:

1.Müşteri Kredi Talebi ve Ön görüşme: Görüşme sürecinde firmalara ünvanı, firma ile ilgili bilgiler, talep edilen kredinin türü, miktarı, niçin talep edildiği ,ne zaman geri ödeneceği, ne şekilde kullanılacağı,firmanın ilgili bankayla yada diğer bankalarla olan ilişkileri ve talep edilen krediler için önerilen teminatlar üzerinde durulmaktadır (Usta, 1994: 1-42). Bu kapsamda olumlu görülen müşterilerden aşağıda sayılan belgeler talep edilir:

- İncelenen firmanın son üç yıllık bilanço, gelir tablosu ve mizanları
- İnceleme dönemi itibariyle ara mizan, üçer aylık dönemlerde düzenlenen geçici vergi beyannamesi ve gelir tablosu
- Kuruluş ve değişikliklerle ilgili ticaret sicil gazeteleri
- Oda kayıt belgesi
- Yatırım Teşvik Belgesi ve ekleri
- Kredi ve yatırımlarla ilgili düzenlenen yeminli mali müşavir raporları
- İmza sirküleri
- Firma ve ortaklara ait tapular ve araç ruhsatları
- Ortak ve yöneticiler hakkında bilgiler
- İştirak ve bağlı ortaklık var ise ortaklık yapıları, yönetim ve mali verileri
- Firmanın taahhütleri, bağlantıları ve sözleşmelerinin bir nüshası
- Firmanın ihracat ve ithalat bilgileri
- Kapasite raporu ve firmanın üretim miktarları
- Merkez Bankası taahhütnamesi
- Kullanmış olduğu kredi ve leasing sözleşmelerinin geri ödeme planları
- Factoring sözleşmeleri (Yılmaz, 2006: 4).

2.Mali tabloların analizi ve istihbarat: Ticari kredilerde en önemli süreç mali tahlil ve istihbarat sürecidir. Bankalar firmalarda kredilendirme sürecinde; güvence, likidite, kârlılık prensiplerine göre hareket etmektedir.Bu nedenle emniyet, seyyaliyet ve randıman ilkeleri ışığında kredinin geri ödeme koşulları, miktarı, vadesi, teminatları ve fiyatlama anlamında müşteri ihtiyaçlarının net ve doğru biçimde tespitini sağlamakla yükümlüdürler. Bu verilere doğru bir biçimde ulaşılabilmesi ise ancak sağlam istihbarat çalışmaları, net, anlaşılır ve üzerinde gerekli düzeltme işlemlerinin yapıldığı mali tahlil raporları ile gerçekleşebilir.. Bankaların mali tahlil istihbarat raporları oluşturmasının temel amacı riskleri azaltmak ve karlılıklarını artırmaktır. Bu süreçte firmadan elde edilen mali veriler ve yukarıda sayılan belgeler ışığında bir mali tahlil raporu düzenlenir (Samırkaş, 2009: 5).

3.Kredi değerliliğinin ölçülmesi ve kredi yapılandırma: Bankacılıkta değerliliğinin ölçümünde 5 temel unsur dikkate alınır. Kredide 5C kuralı da dediğimiz unsurlar aşağıdaki gibidir (Akçaoğlu, 2009b: 13).

- **Karakter sağlamlığı (Character):** Kredilendirilecek kişi ya da kurumun borcunu ödeme istekliliği
- **Sermaye büyüklüğü (Capital):** Kredilendirilecek kişi ya da kurumun borcunu ödeyebileme gücü
- **Ekonomik kapasite (Capacity):** Kredilendirilecek kişi ya da kurumun borcunu ödeyebilme yeteneği
- **Teminat (Collateral):** Verilecek kredin karşılığı
- **Kosullar (Conditions):** Ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durum,iş kolundaki durum vs. gibi dışsal çevre faktörleridir (Usta,1994: 40-42)

Bu bilgiler ışığında firmaya uygun kredi uygun teminat ve uygun limitler dahilinde belirlenir.

4.Kredi teklifi ve Değerlendirmesi: Bu süreçte şube kredi teklifini hazırlar ve yetkileri dahilinde ise şube müdürü başkanlığındaki bir komite ile karara bağlanır. Eğer teklif şube yetkisinin üzerindeyse bir üst kurula (Bölge Müdürlüğü, Genel Müdürlük) taşınır ve orada komiteye sunulur. buradan teklif sonucu kabul veya red olarak şubeye bildirilir (Er, 2010: 13).

5.Belgeleme ve teminatlandırma: Bu aşamada kabul edilen kredi teklifinde yer alan koşullara göre verilecek kredi için gerekli teminat yapısı sağlanır ve firmadan kullandırım için gerekli belgeler toplanır (Usta, 1994: 5).

6.Kredi kullandırılması: Tüm koşullar sağlanmasıyla birlikte kullandırım yapılır (Er, 2010: 14).

7.Kredi izleme: Kredi kullanımından geri ödenme sürecine kadar kredilerin izlenmesi gerekmektedir. Çünkü firmalarda kullandırım aşamasından geri ödeme aşamasına kadar kredinin geri ödeme gücünde aksamalar meydana gelebilir ve bu aşamada erken davranıp kredinin devamı ya da geri çağırılması konusunda karar alınması ile riskin tasfiyesinde zararsız çıkılabilir. Kredi izleme süreci bu bakımdan zor bir süreçtir. Bankalar kredi izleme için gerek şube içerisinde gerek genel müdürlüklerinde bölüm tahsis etmiş olup bu kapsamda ödenmesi mümkün olmayacak hale gelen krediler ve verilen firmalar bu bölümce takip edilmektedir (Aydın,2006:160).

8. Riskin kapanması: Kredinin vadesi geldiğinde sorunsuz bir şekilde geri ödenerek riskin sıfırlanması sürecidir (Er, 2010: 15). Kredi kullandırım süreci üç şekilde sona erebilir:

1. Sözleşme sonucunda vadesi gelen kredi sorunsuz bir şekilde geri ödenir
2. Sözleşme sonucunda vadesi gelen krediyi ödeyemeyen firma ile protokol yapılır ve riskin kapanma süreci hem müşteriyi hem bankayı tatmin edecek şekilde yeniden planlanır.
3. Sözleşme sonucunda vadesi gelen kredi müşteri tarafından geri ödenemez ve kredi problemlili hale gelir.

Yaşanan üçüncü durumda problemlili kredi yasal takip bölümlerine iletilerek hukuksal süreç başlatılır (Sipahi, 2009: 17).

Kriz dönemlerinde bankalarda kredilendirme süreci oldukça ağır geçmekte olup risk ve karlılık yönünden karmaşa yaşanmakta kredi vermek ya da mevcut kredileri sağlam olarak geri dönüşünü görmek gibi ikilemler yaşanmaktadır. Bu bağlamda araştırma yapılmış olup aşağıda kredilendirme sürecinin kriz döneminde ne derece zorluklarla karşılaştığı ifade edilmiştir.

5. KRİZ DÖNEMİNDE BANKALARDA KREDİLENDİRME SÜRECİ ARAŞTIRMA

5.1 AMAÇ VE KAPSAMI

Bu araştırmanın temel amacı bankacılık krizi olarak ta nitelendirilen 2008 mali krizinde bankaların firmaları kredilendirme süreci kapsamında yaşanan sıkıntılar ve bankacılık sektöründe krizin algılanma düzeyinin tespitidir. Kriz döneminde bankalarda firma kredilendirme sürecine ilişkin yapılan araştırmamız kapsamında anket hazırlanmış ve Gaziantep'te faaliyet gösteren 20 banka içerisinden her birinden birer şube alınarak örneklem kapsamında değerlendirilen 20 banka ile görüşülmüştür. Bu bankalar aşağıda listelenmiştir:

1.AKBANK	6.ANADOLUBANK	11.HSBC	16.ZİRAAT BANKASI
2.DENİZBANK	7.AKTİFBANK	12.ING	17.YAPIKREDİ
3.FİNANSBANK	8.TBANK	13.İŞBANKASI	18.ARAPTÜRK BANK
4.FORTİS	9.VAKIFBANK	14.ŞEKERBANK	19.TEKFENBANK
5.HALKBANKASI	10.GARANTİ	15.TEB	20.CİTYBANK

Araştırma kapsamına farklı kredilendirme süreci ve farklı bedel alınan finans kurumları dâhil edilmemiştir. Elde edilen bilgiler SPSS 16 programı ile anlamlandırılmıştır.

5.2 GENEL BİLGİLER

Ankete katılan bankalardaki yetkili kişilerin bankacılık pozisyonları aşağıda verilmiştir:

Bankacılık pozisyonu	Frekans	Yüzde
Müdür	6	30.0
Sef	1	5.0
Yönetmen	8	40.0
Yönetmen Yrd.	3	15.0
Yetkili	2	10.0
TOPLAM	20	100.0

Ankete katılan kişilerin %80'i erkek %20 si ise bayandan oluşmaktadır. Ankete katılan bankacıların eğitim durumuna bakılacak olursa ağırlıklı (%80) lisans %20'sinin ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Ankete katılan bankacıların %50'si 26-30 yaşları arasında %30'u 31-40 yaş arasında %20'si ise 41-50 yaş arasındadır. Yaşlarına paralel bankacılık deneyimleri ise %40'mın 1-5 yıl, %10'unun 6-10 yıl, %40'mın 10-15 yıl ve %5inin 16-20 yıl kalan %5 inin ise 20 yıldan fazladır.

5.3 KRİZ DÖNEMİNDE BANKALARDA KREDİLENDİRME SÜRECİ

Kriz döneminde kredileendirme süreci kapsamında yaşanan değişiklikler ve sıkıntılar aşağıda belirtilmiştir.

5.3.1 KREDİ VE KULLANIM NEDENLERİ

Firmaların bankalara kredi taleplerinde en önemli nedenleri nakit döngüsüne destek sağlamak ve makine ve ekipman alımı ve buna bağlı olarak kapasite artışı olarak belirtilmiştir. Diğer nedenler ise aşağıda sırası ile belirtilmektedir.

Firmaların Kredi Kullanma Nedenleri	Ortalama	Standart Sapma
Nakit döngüsüne destek sağlamak	3,6000	1,69830
Makine ve ekipman alımı	3,4000	1,42902
Kapasite artışı	3,3000	1,59275
Mevsimsel çalışma sermayesi ihtivacını karşılamak	3,1500	1,63111
Yeni Pazar yaratma sürecine destek	3,1000	1,86096
Gayrimenkul edinimi	2,5500	1,66938
Ürün üretim sürecinde yenilik yaratma	2,4500	1,63755
Fabrika yenileme	2,4000	1,46539
Etkinliği artırmak	2,2500	1,48235
Olağanüstü harcamaların finansmanı	1,7500	1,29269

Anket sonuçlarına göre firmaların kriz dönemlerinde bankalardan kredi talep etme nedenleri önemlerine göre ifade edilmiş olup ağırlıklı olarak acil nakit ihtiyaçlarının karşılanması ve alacak tahsilinde yaşanan gecikmelerle birlikte finansal sıkıntıların giderilmesi olduğu ifade edilmiştir. Diğer nedenler ise aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Bankalarla yapılan anket sonuçlarına göre firmaların kriz dönemlerinde %95'lik kısmı İşletme kredileri kullanmış olup bu krediler ise genellikle kısa vadeli teminatlı rotatif ya da spot krediler olduğu belirtilmiştir. Kalan %5'i ise ihracat kredisi kullanımına ağırlık vermiş olup bu şekilde ihracat kredisi ağırlıkta kullanan kesimin ise yine kısa vadeli teminatlı kredi kullandığını ve %100 ihracat yapan iç piyasaya satış yapmayan kesim olduğu ifade edilmiştir.

Firmaların Kriz Döneminde Kredi Kullanma Nedenleri	Ortalama	Standart Sapma
Acil nakit ihtiyacı	4,2500	1,44641
Alacak tahsilinde gecikmelerde finansal sıkıntıların giderilmesi	3,9500	1,35627
Daha önce alınan kredilerin ödenmesi sorununun çözümü	3,5000	1,35724
Mal fiyatlarındaki artışlardan oluşabilecek zararların önlenmesi	2,6000	1,60263
Stok siparişlerinin karşılanması	2,5500	1,35627
Vergi ve Sigorta borçlarının ödenmesi	2,4500	1,50350
Faizlerin artması ihtimalinde gelecekteki nakit sıkıntısını karşılaması	2,1500	1,42441
Ticari taşıtların alımına yönelik	1,9000	1,37267
Makine ve Bina gibi ihtiyaçların karşılanması	1,6500	0,87509

Bankaların kriz dönemlerinde ticari müşterileri ile karşılaştıkları temel finansal sorunlardan en önemlisi teminat çeklerinin karşılıksız kalması ve ödemedi men yasağı nedeni ile çek tahsilatında yaşanan zorluklar olmuş ve bunu aslında tahsil sürecinin zorlandığı çeklerin neticesinde alacakların tahsil kabiliyetlerinde zorlanma ve böylelikle oluşan borç ödeme güçlüğü takip etmiştir. Diğer sorunlar ise sırasıyla aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Bankaların Kriz Döneminde İşletmelerde Karşılaştıkları Temel Finansal Sorunlar	Ortalama	Standart Sapma
Teminat çeklerinin karşılıksız kalması ve ödemedi men yasağı nedeni ile çek tahsilatında yaşanan zorluklar	4,5000	1,10024
Alacakların tahsil kabiliyetinde zorlanma	4,0000	1,45095
Borç ödeme güçlüğü	3,8500	1,26803
Öz kaynak yetersizliği	3,7500	1,71295
Nakit yönetimi problemleri	3,4500	1,43178
Düşük satışlar	3,2500	1,77334
Kredi temin güçlüğü	3,1000	1,74416
Banka borçlanmalarına eğilim	2,7000	1,68897
Banka teminatlarında yetersiz kalma	2,5000	1,63836
Stok yönetiminde yaşanan problemler	2,4000	1,46539

5.3.2 MÜŞTERİ TALEBİ VE ÖN DEĞERLENDİRME AŞAMASI

Kriz döneminde kredilendirme sürecinde müşteri kredi talebi ve ön değerlendirme aşamasında göz önünde bulundurulmuş temel değişkenlerin temel olarak hepsi önemli olarak görülmüş ancak önem sırasında ilk sırayı firmanın ön istihbarat çalışması ve piyasa araştırması suretiyle önbilgileri ve kredi talebindeki temel neden almaktadır. Diğer etkenler önem sırasına göre sırasıyla aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Kriz Dönemlerinde Müşteri Kredi Talebi Ve Ön Değerlendirme Aşamasında Göz Önünde Bulunan Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma
Firma ön bilgileri (İstihbarat)	4,2500	1,29269
Talep edilen kredinin kullanım amacı	4,2000	1,39925
İşletme riski (Karlılık değişkenleri)	3,6500	1,63111
Firmanın geçmiş deneyimleri	3,4500	1,73129
Firma sahip ve yöneticileri hakkında bilgi (Moralite)	3,4000	1,63514
İşletmenin büyüklüğü (Kapasite)	3,3500	1,72520
Diğer bankaların firma ile ilişkileri	3,2500	1,55174
Kredinin vadesi ve türü	3,2000	1,60918
İşletmenin/Ortakların mal varlığı	3,0500	1,57196
İşletme yönetiminin kalitesi ve sürekliliği	3,0500	1,73129

5.3.3 MALİ TAHLİL VE İSTİHBARAT SÜRECİ

Yaşanan son krizde bankaların firma incelemesi yaparken firmaların finansal tablolarında görülen sıkıntılarının mali tahlil sürecini etkileme boyutları incelenmiştir. Anket sonucuna göre tahsilât sıkıntıları ile gelen ticari alacaklar kalemindeki artış bu süreci etkileyen temel kalemlerden biri olmuş bunun yanı sıra şüpheli alacaklar, şişkin stoklar ve ciddi zarar rakamları yine mali tahlil sürecini etkileyen unsurlardan biri olmuştur. Diğer finansal sıkıntılarının mali tahlil sürecini etkileme boyutları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Kriz Döneminde Firmaların Temel Finansal Tablolarında Görülen Sıkıntılarının Mali Tahlil Sürecini Etkileme Boyutları	Ortalama	Standart Sapma
Tahsilat sıkıntıları ile gelen ticari alacaklar artışı	4,2500	1,20852
Ödeme sıkıntıları ile birlikte şüpheli alacakların artması	3,5500	1,43178
Stokların şişmesi	3,3000	1,41793
Ciddi zarar rakamları	3,1000	1,74416
Kur farkları ile gelen büyük zarar veya kar rakamları	3,0500	1,63755
Teknik (Hileli) iflaslar	2,6500	1,59852
Küçülen işletme sermayeleri	2,6000	1,50088
İşçi çıkarılmasına bağlı kıdem tazminatı ödemeleri	2,1500	1,30888
Enflasyon karlarının hızlı artışı	2,1000	1,44732

5.3.4 KREDİ KULLANDIRIM SÜRECİ

Kriz döneminde Bankaların mevcut firmalarında kredi kullandırım süreci esnasında kullandırım sürecinde yaşanan değişikliklerden en önemlisi faiz oranlarının yükselmesi ve kullandırım prosedürlerindeki artış olarak görülmektedir. Diğer değişiklikler yaşanma sıklığına göre aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Kriz Döneminde Mevcut Firmalarda Kredi Kullandırım Süreci Açısından Değişiklikler	Ortalama	Standart Sapma
Ticari kredi kullandırımında faiz oranı yükseldi	3,8000	1,57614
Kullandırım prosedürlerinde artış yaşandı	3,2000	1,67332
Yatırım kredilerini kestik	3,1000	1,65116
Kredi kullandırımında bir değişiklik olmadı	2,7000	1,59275
Yeni kredi talepleri reddedildi	2,3000	1,49032
Kredi kullandırımını daha kolay hale getirdik	1,7000	1,38031

Kriz döneminde yeni firmalarda kredi kullandırım süreci esnasında kullandırım sürecinde yaşanan değişikliklerden en önemlisi yine faiz oranlarının yükselmesi ve kullandırım prosedürlerindeki artış ve ayrıca nakdi kredi kullanımını azaltma olarak görülmektedir. Diğer değişiklikler yaşanma sıklığına göre aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Kriz Döneminde Yeni Firmalara Kredi Kullandırım Süreci Açısından Değişiklikler	Ortalama	Standart Sapma
Ticari kredi kullandırımında faiz oranı yükseldi	3,7500	1,58529
Kullandırım prosedürlerinde artış yaşandı	3,4500	1,57196
Nakdi krediler kullanımını azalttık	3,4000	1,63514
Gayrinakdi kredi kullanımını azalttık	2,8000	1,57614
Kredi kullandırımında bir değişiklik olmadı	2,4500	1,46808
Yeni firmalara kredi kullandırım yapılmadı	2,4000	1,56945
Kredi kullandırımını daha kolay hale getirdik	1,5000	1,23544

5.3.5 KRİZ DÖNEMİNDE TEMİNATLANMA SÜRECİ

Kriz döneminde firmalardan teminat olarak en fazla ipotek alındığı bunun yanı sıra yine çek-senet ve firma ortakları ve grup şirketlerinin kefaletlerini alındığı görülmektedir. Kriz döneminde mevcut firmalardan ek teminat olarak ipotek talep edildiği firma ve ortak kefaletlerinin her kredi teklifinde alındığı ve sadece kefalet karşılığı olan limitlerin çek-senet ya da ipotek karşılığı verildiği yeni firmalarda ise ipotek alımı olmadan kredilendirmenin yapılmadığı belirtilmiştir. Alınan teminat türleri alınma derecesine göre aşağıda belirtilmiştir:

Kriz Döneminde Teminat Dağılımı	Ortalama	Standart Sapma
İpotek	4,6500	0,93330
Çek- Senet	3,4000	1,09545
Ortakların ve grup firmaların kefaleti	3,1000	1,44732
Kefalet	2,9500	1,46808
Alacak temliki	2,6000	1,56945
Hazine bonosu	1,9500	1,31689

Kriz döneminde mevcut firmaların teminatları ağırlıklı olarak ipoteye çevrildiği belirtilmiş ve bu dönemde teminat yapısının korunması ve sağlamlaştırılması için mevcut ipoteklerin yeniden değerlendirilmesi yapılmış ve ilave teminat istenmiştir. Bunun yanı sıra teminatsız kredi kullandırımı iptal edilmiştir. Diğer değişiklikler aşağıdaki tabloda yaşanma sıklığına göre belirtilmiştir:

Kriz Döneminde Mevcut Firmaların Kredilendirilmesinde Teminat Sürecinde Yaşanan Değişiklikler	Ortalama	Standart Sapma
Mevcut teminat olarak alınan mülkün kıymet takdiri ve teminat değerlendirilmesi yenilendi.	3,7500	1,51744
İlave teminat istendi	3,5000	1,60591
Teminatsız kredi kullandırılmadı.	3,2500	1,77334
Mevcut teminatla devam edildi	2,9500	1,60509
İlave ücret ve komisyon talep edildi	2,4000	1,46539
Krediler geri çağırıldı	1,5500	0,82558
Teminatlarda azalma görüldü	1,4000	0,82078

5.3.6 KREDİ İZLEME VE GERİ DÖNÜŞ SÜRECİ

Kriz döneminde firmalara verilen kredilerin izlenmesi yönünde yaşanan sıkıntıların en başında donuk kredilerin tahsilâtında yaşanan gecikmeler karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra diğer sıkıntılar pek fazla gözlenmemiş olup aşağıda yaşanma derecesine göre sıralanmıştır.

Kriz Döneminde Verilen Kredilerin İzlenmesi Yönünde Yaşanan Sıkıntılar	Ortalama	Standart Sapma
Donuk kredilerin tahsilâtlarında gecikmeler yaşanmıştır.	3,9000	1,41049
Gecikmiş kredilerin yasal takibe alış sürecinde yasal prosedürlerde sıkıntı yaşanmıştır	2,8000	1,39925
Kredi limitlerinde aşımalar gözlenmiştir.	2,6500	1,56525
Herhangi bir sıkıntı yaşanmamıştır.	2,4500	1,66938
Kredi bakiyelerinde geri dönülemeyecek şekilde sıkıntılar yaşanmış ve alacak değersiz hale gelmiştir.	2,1000	1,16529

5.4. 2008 MALİ KRİZİ İLE İLGİLİ YORUMLAR

- Ankete katılan bankaların temsilcilerini %60'lık kesimi krizin bir bankacılık krizi olduğu görüşünde iken %35'lik kısım bu krizin bankacılık krizi olmadığı fikrini savunmaktadır. %5'lik kesim ise bu konuda bir yorum yapmamıştır.
- Ankete katılan bankacıların %65'lik kesimi krizin firmalarda derinleşmesinin en önemli etkeninin bankaların firmalara karşı katı tutumu olduğu görüşüne katılmadıklarını belirtmişlerdir. Aksine krizde verilen kredilerin yüksek risk taşıdığını buna karşın firmalara krizde de finansman akışının devam ettiğini ancak bu riskin elbette ki maliyetli olacağını bu maliyetinde firmalara yansıtılması gerektiğini belirtmişlerdir. %10'luk kesim ise krizin firmalarda derinleşmesinin en önemli etkeninin bankaların firmalara karşı katı tutumu olduğu fikrine katıldıklarını belirtmişlerdir.

	Kesinlikle Katılıyor (%)	Katılıyor (%)	Fikrim Yok (%)	Katılmıyorum (%)	Kesinlikle Katılmıyorum (%)
2008 mali krizi bir bankacılık krizidir.	20	40	5	20	15
Krizin firmalarda derinleşmesinin en önemli etkeni bankaların firmalara karşı katı tutumlarıdır.	10	0	25	50	15
Kriz döneminde firmaların finansal raporlamalarında özen göstermesi işletmeleri için oldukça önemlidir	40	50	0	0	10
Kriz dönemini bankalar karlı bir şekilde kapatmıştır.	20	65	0	15	0
Kriz döneminde kredilendirme süreci oldukça etkilenmiş zorlaşmış ve katılmıştır.	30	45	5	20	0
2008 mali krizinin etkileri bitmiştir	0	45	0	50	5

- Ankete katılan bankacıların %90'lık kesimi kriz döneminde firmaların finansal raporlamalarında özen göstermesinin kredilendirme sürecinde oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir. Eksik ve yanıltıcı bilgilerin gerek firmayı gerekse bankayı zorda bırakacağını ve yarattığı olumsuz sonucun doğuracağı etkiyi yine firmaların çekeceği yönünde görüşlerini beyan etmişlerdir.
- Ankete katılan bankaları %85'lik kesimi kriz dönemini karlı bir şekilde kapattıklarını 2001 yılından sonra bankacılıkta yeniden yapılandırma ile krizi sağlam bir şekilde ayakta kalarak geçtiklerini ve bu yapılandırma ile kolay kolay krizin olumsuz etkilerinin zarar veremeyeceği yönünde görüşlerini beyan etmişlerdir.
- Kriz döneminde kredilendirme sürecinin zorlaştığı, katılaştığı yönündeki görüş %75'lik kesim katılmakta iken %20'lik kesim katılmamaktadır. Kriz döneminde kredilendirme sürecinin zaten katılması gerektiği çünkü krizin çıkma nedeninin bankalarda etkin bir kredilendirme süreci yaşamaması ve herkesin kredilendirmesi olduğu ifade edilmiş bankacılık kesiminin bu krizden aldığı en önemli dersinde kredilendirme sürecinin daha sıkı ve detaylı bir inceleme ile şahıs ya da firmaları kredilendirmek olduğu belirtilmiştir.
- Ankete katılan bankacıların %55'lik kesimi 2008 mali krizin etkilerinin hala devam ettiğini %45'lik kesim ise krizin etkilerinin sona erdiğini belirtmişlerdir.

SONUÇ

Bankalar modern bir yapıya büründüğü son yıllarda gerek firmalar gerek şahıslar tarafından önemli bir finansal yapı olarak görülmeye başlamış ve önemli bir finansman kaynağı olarak sıklıkla kullanmaya başlamıştır. Bu durum da her geçen gün bankalarda kullanılan kredilerde önemli bir artış yaşanmasına neden olmuştur. Kısacası ülkemizde firma ekonomisi artık krediye dayalı bir ekonomi halini almıştır.

Ülkemiz birçok kriz yaşamış olup her krizde bankacılık kesimi önemli dersler alarak kendini yenilemeye ve güçlendirmeye çalışmıştır. Özellikle 2001 krizinde ağır yara alan bankacılık sektörü bu yaralarını yeniden yapılanmayla sarmış son yaşanan mali krizde başını dik tutmayı başarmış ve karlı çıkan kesimlerin başında yer almıştır.

Güçlenen sağlamlaşan bankacılık kesimi bugün her sektöre finansman kaynağı sağlamakta tüm firmalara yatırımlarında altın anahtar görevi görmekte ve firmaların finansman kaynaklarında önemli bir kesimi oluşturmaktadır. Bu durum firmaların kredilendirme sürecini oldukça önemli hale getirmektedir.

Özellikle kriz dönemlerinden ancak etkin bir kredilendirme süreci ile gerek firmalar gerekse bankalar sorunsuz olarak çıkmayı başarabileceklerdir.

Kriz dönemlerinde kredilendirme sürecinin işleyişini görmek bu dönemde karşılaşılan sorunları ve alınan önlemleri görmek amacıyla Gaziantep ilinde faaliyet gösteren 20 bankanın birer şubesi örneklem seçilerek anket yapılmış olup anket sonuçları SPSS16 programı ile anlamlandırılmıştır.

Bu araştırma sonucuna göre bankalarda kriz döneminde genel olarak nakit kredi kullanımının yoğun olduğu ve bu kredileri kullanma nedenlerinin ise ağırlıklı olarak acil nakit ihtiyaçlarını karşılamak ve tahsil edemediği alacaklarının yarattığı nakit sıkışıklığını gidermek olduğu görülmektedir.

Bankaların bu yaşanan son krizde karşılarına çıkan en önemli sorunun firma teminat çeklerinin tahsilatında yaşanan sıkıntılar ve bu tahsil kabiliyeti olmayan çek teminatıyla kullanılan kredilerin teminat açığına düşmesi yada firmaların bu sebeple kredilerini ödemesinde sıkıntı yaşamaları olmuştur.

Kriz döneminde bankaların müşteri kredi taleplerinin değerlendirilmesinde müşteriler hakkında göz önünde bulundurulmuş noktaların en başında firmaların gerek piyasa gerekse sistemden yapılan istihbaratları bunun yanı sıra talep edilen kredilerin esas kullanım amaçları, firmaların karlılık değişkenleri ve firmaların geçmiş deneyimleri gelmektedir.

Kriz döneminde firmaların mali tahlil ve istihbarat sürecini etkileyen önemli değişkenler ise firmaların tahsilât sıkıntıları ile gelen ticari alacaklar artışı bununla birlikte şüpheli alacakların artışı, malların satılamamasından kaynaklı stokların şişmesi ve bu süreçte ortaya çıkan ciddi zarar rakamlarıdır.

Kriz döneminde mevcut firmalarda kredi kullandırım sürecinde bankalar ticari kredi kullanımında faiz oranını yükseltmişlerdir. Ayrıca bu dönemde kredi kullandırım prosedürlerinde artış yaşanmış yatırım kredileri verilmemiş ve mümkün olduğu sürece kontrollü nakit kredi kullandırımı yapılmıştır. Yeni firmalar ise yüksek riskli görülmüş ve bu nedenle yüksek faizli krediler verilmiş ve kullanım prosedürlerinde artış yaşanmıştır.

Kriz döneminde kredilerin teminatında büyük oranda ipotek alınmış olup mevcut firmaların teminatları yeniden gözden geçirilmiş kefaletle kullanılan krediler ipotek yada çekli kullanılmaya başlanmış teminatlı kredilerde ise ilave teminat ve komisyon istenmiş ve teminatsız kredi kullanılmamaya başlanmıştır.

Kriz döneminde kredilerin izlenmesi önemli ölçüde artırılmış ve bu kapsamda yaşanan en önemli sorun ise donuk kredilerin tahsilatlarında yaşanan gecikmeler olmuştur.

Bankacılar bu son krizi bir bankacılık krizi olarak görmekte ancak bu krizin derinleşmesinde firmalara katı tutumlarının etkili olduğu görüşüne katılmamaktadırlar. Krizin firmalarda derinleşme nedeninin ağırlıklı olarak tahsilatının gecikmesi olduğu ve firmaların öz sermaye bakımından hazırlıksız ve finansal yönetim olarak yetersiz olmaları olduğunu belirtmişlerdir. Kredilendirme sürecinde katı ve zor bir sürece girdiğini kabul eden bankacılar kredilendirme sürecinin zorlaşmasının gerekli olduğunu çünkü krizin temel nedeninin yine bankaların çok rahat bir tavırla herkesi ödeme kabiliyetini görmeden kredilendirmesi olduğunu ifade etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- AKÇAOĞLU, Emin, 2009a “Kriz ve Kredi” <http://www.eminakcaoglu.com/2009/02/kriz-ve-kredi.html> (ET: 20.05.2010)
- AKÇAOĞLU, Emin, 2009b “*Ekonomik Belirsizlik Dönemlerinde Bankaların Rolü ppt*” : ABİGEM Uluslararası KOBİ Konferansı 7 Aralık 2009, Ankara
- ALTINTAŞ, Halil, “*Bankacılık Krizleri Nedenleri ve Ekonomiye Etkileri*”, Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, 2004, sayı 122, s 39 -61
- AYDIN, Nurhan. “*Bankacılık Uygulamaları*” Eskişehir 2006
- BALABAN, Özlem ,OKUTAN . E.Y. “*Banka ve Finans Kurumlarının Ekonomik Krizden Etkilenme Düzeyleri ve Kriz Döneminde Uyguladıkları Yönetimsel ve Örgütsel Politikalara İlişkin Yönetici Algıları*” Central Bank Review 16 1 (2009) 15-27
- CAN, İsmail, AKYÜZ, Y.,ÖZKAN H. “*Küresel Finansal Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri*” 13.Ulusal Finans Sempozyumu Afyonkarahisar 2009 ss:363-377
- COŞKUN, Y.S. ve Balatan Z. (2009). Küresel Mali Krizin Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Veri Zarflama Analizi ile Bilançooya Dayalı Mali Etkinlik Analizi, Ege Üniversitesi İİBF, ss.15.
- DUMAN, Koray., “*Finansal Kriz ve Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması* “Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (4) 2002, ss:132-145
- ER, Mustafa (2010) “*İşletmelerin Banka Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama*” Anadolu Üniversitesi Y.Lisans Tezi Eskişehir.
- GURBANOV, Azad (2010) “*Azerbaycan Bankacılık Sisteminde Kredi Riski Yönetimi ve Ölçümü*”. Marmara Üniversitesi Y.Lisans Tezi İstanbul
- KÖSE, A. Uluslar arası Para Fonu, Ekonomik Durgunluk ve Kredi Daralması, BDDK 8.Kuruluş Yıl Dönümü Konferansı,ss.50.
- NALBANTOĞLU, Rifat T., “*Türk Bankacılık Sektöründe Krediler ve Muhasebe Denetim Mesleği*”, V. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu, İSMMMO Yayınları - 32, Aralık 2001, ss. 137-147.
- SAMIRKAŞ, Mustafa C. (2009), “*Türkiye’de Mali Tahlil ve İstihbarat Çalışmalarının Basel II Standartlarına Uyumu ve Katılım Bankaları Üzerinde Bir Uygulama*” Çukurova Üniversitesi Y.Lisans Tezi
- SEVİLENGÜL, Orhan, Banka Muhasebesi, Ankara, Gazi Kitabevi, 1999
- SİPAHİ, Nihal (2003) “*Problemlili Kredilerin Yeniden Yapılandırılması Uluslar arası Uygulamalar ve Türkiye Örneği*” TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi Ankara
- ŞENDURUR, Utku (2008) “*Ekonomik Krizlerde Bankalardaki İç Kontrol Sisteminin Önemi ve Etkinliği*” Gazi Üniversitesi Y.Lisans Tezi Ankara-2008
- USTA, Ekrem. “*Para ve Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*” Pamukbank Eğitim Yayınları 1994
- YILMAZ,Hatice B.,”*Bankalar Tarafından Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi*” 2006 Paradoks e- Dergi Yıl:2 s:1 www.paradoks.org.(ET:20.06.2010)
- YÜCE, Burcu C.,” *Küresel Finansal Kriz ve Türk Bankacılık Sektörü*” Leaders Dergisi Kasım,2009 syf:33-35

<http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi68/pelin.pdf> (ET:200.5.2010)
www.bddk.org.tr (ET:15.06.2010)